

จารีตประเพณี

จารีตประเพณี คือประเพณีที่สั่งคมถือว่า ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนหรือดื้อไม่กระทำตาม จะเป็นความผิดรุนแรง เพราะอาจมีผลทำให้เกิดความเดือดร้อนมาสู่บุคคล ครอบครัว และชุมชนได้ ทั้งนี้มักเกี่ยวข้องกับศีลธรรม บทบัญญัติ หรือกฎหมาย ที่สั่งคมให้ความเชื่อถือ ดังได้ปรากฏเป็นความผิดในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

ผิดผี คือการผิดประเพณีของหนุ่มสาว ที่มีการล่วงเกินถึงขั้นจับมือถือแขนหรือเสียตัว

ซึ่งตั้งแต่โบราณมาชาวล้านนาถือว่าการกระทำเช่นเป็นความผิดต่อผีปู่ตายายและผีบ้านผีเรือน การที่ลูกหลานคนใดโดยเฉพาะผู้หญิง

หากถูกล่วงเกินแล้วไม่บอกกล่าวแก่ผู้ใหญ่ให้รับทราบ ถือเป็นการไม่เคารพยำเกรงต่อผีที่คอยปกป้องดูแลรักษา ลูกหลาน ลูกหลานหรือครอบครัวจะถูกลงโทษ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บป่วยทำให้ได้รับเคราะห์ภัยต่าง ๆ เป็นต้น แต่ถ้าหากมีการบอกกล่าวผู้ใหญ่ให้ทราบ

จะมีการทำพิธีขอขมาผีโดยฝ่ายชายผู้ที่ได้ล่วงละเมิดผีฝ่ายหญิงจะนำ รูปเทียน ดอกไม้ ค่าเสียผี และเครื่องเซ่นไหว้อื่น ๆ ตามที่กำหนดทำการขอขมา

ถ้าการขอขมานั้นมีการตกลงให้ หนุ่มสาวอยู่กินกันฉันสามีภรรยา จะเรียกว่า "ใส่ผี" แต่ถ้าไม่ตกลงจะเรียกว่า "เสียผี"

ผิดรีตหรือ ผิดฮิต คือการผิดจารีต หมายถึงการกระทำสิ่งผิดแผกไปจากจารีตเดิมที่เคยปฏิบัติกันในครอบครัวหรือชุมชน เช่น

การเลี้ยงผีเสื้อบ้านหรือผีของหมู่บ้านปกติจะประกอบพิธีกันในช่วงสงกรานต์ แต่อยู่ ๆ ก็เปลี่ยนมาทำในเดือนอื่นถือเป็นการผิดรีต

หรือเครื่องเซ่นไหว้มีปูย่าเคยกกำหนดกันว่าไก่ ๑ ตัว เหล้า ๑ ขวด แต่กลับเปลี่ยนเป็นบะหมี่ หรืออาหารแห้งตามสะดวกก็ถือว่าผิดรีตเช่นกัน เป็นต้น

การผิดรีตนี้ถ้าเป็นการปฏิบัติต่อผีก็อาจทำให้ผีปู่ย่า ผีบ้านผีเมืองไม่พอใจ ทำให้เหตุเภทภัยต่าง ๆ ขึ้นกับบุคคลหรือบ้านเมืองได้

ผิดคลอง หรือ ผิดกอง ซึ่งแบ่งออกเป็น คลองโลก และคลองธรรม การกระทำที่ผิดคลองโลกเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบที่ชาวมนุษย์โลกกระทำกัน เช่น

การเอาลูกสาวมาเป็นภรรยา การเอาลูกชายเป็นสามี การเหยียบย่ำทำลายเพื่อนมนุษย์เดียวกัน เป็นต้น ส่วนการกระทำผิดคลองธรรม

เป็นการกระทำผิดศีลธรรมคำสั่งสอนของศาสนา เช่น การเข่นฆ่าทำร้ายผู้อื่น การลักขโมยของผู้อื่น การมีชู้ไม่ซื่อตรงต่อคู่ชีวิต การไม่ดูพ่อแม่หรือผู้มี พระคุณ เป็นต้น

โดยเฉพาะชาวล้านนาซึ่งส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ หากมีการล่วงละเมิดต่อพระสงฆ์ เช่น ต่อว่าหรือทำร้ายใด ถือเป็นการกระทำผิดทำให้เกิดบาปได้

ผิดครู คือการไม่เคารพครูบาอาจารย์ ซึ่งชาวล้านนาแต่เดิมมานับไม่ว่าจะศึกษาเล่าเรียนวิชาใด ๆ จะมีการขึ้นครูหรือไหว้ครูก่อน

และเมื่อได้วิชาดีตัวนำไปใช้ประโยชน์แล้ว ถือว่าควรมีการบูชาครูสม่าเสมอ โดยเฉพาะก่อนที่จะนำวิชาไปใช้ก็จะทำพิธีไหว้ครูก่อน

ดังนั้นที่บ้านเรือนคนสมัยก่อนจะมีการทำหิ้งบูชาไว้ หากผู้ใดไม่มีความเคารพครูบาอาจารย์ นอกจากจะเป็นผู้ถูกตักเตือนแล้ว ผีครูอาจทำให้ได้รับความเจ็บป่วย เสียสติ หรือไม่มีความเจริญในชีวิต

ผิดป่า คือการกระทำที่ไม่ควรเมื่อเข้าไปในป่า เช่น พุดไม้ดีเมื่อเข้าป่า คำว่าป่าเขาทะเลาะกับผู้ร่วม เดินทาง พุดเป็นกลางร้าย เป็นต้น

อาจเกิดอาเพศแก่บุคคลและคณะที่เดินทางไป เช่น หลงป่า มีสัตว์ป่ามาทำร้าย หรือได้รับความเจ็บป่วย เป็นต้น ทั้งนี้เชื่อกันว่าในป่ามีผี

คือผีเจ้าป่าเจ้าเขาซึ่งจะคอยดูแลสถานที่แห่งนั้นหากมีการละเมิดจะถูกผีป่าทำร้ายได้

ผิดบ้าน คือการล่วงละเมิดกฎของหมู่บ้าน เช่น การไปตัดไม้ประจําหมู่บ้านที่เรียกกันว่า "ไม้ศรีบ้าน" หรือ "ไม้นามบ้าน" ถือเป็นการผิดบ้าน

จะทำให้สังคมหมู่บ้านเดือดร้อนหรือเกิดเภทภัยขึ้นกับหมู่บ้าน เป็นต้น

ผิดเมือง คือการทําประทุติผิดรีตคลองของเมืองไม่ว่าจะเป็นเจ้าเมือง เสนาอำมาตย์หรือไพร่ราษฎรก็ตาม เช่น เจ้าเมืองตัดสินความโดยไม่มีการไต่สวน ไม่ยุติธรรม

เสนาอำมาตย์รับสินบนเป็นไส้ศึก การยุยงให้ผู้คนในเมืองเดียวกันแตกแยกฆ่าฟันกัน ที่เคยเป็นหมู่บ้านแล้วไม่ให้เป็นหมู่บ้าน

ที่ใดเคยเป็นสะพานแต่รื้อถอนไม่ใหม่สะพาน เป็นต้น ความผิดลักษณะเหล่านี้ถือเป็นการผิดเมือง

ผิดกฎ คือการกระทำผิดกฎระเบียบที่ชุมชนหรือบ้านเมืองวางไว้ เช่น กฎของสมาชิกผู้ใช้น้ำในเมืองฝ่ายเดียวกันจะต้องไปร่วมกันซ่อมแซมเหมืองฝายทุกคน

การใช้น้ำจากเหมืองฝายจะต้องเป็นไปตามกฎ หากมีผู้หนึ่ง ผู้ใดไม่กระทำหรือละเมิดกฎ จะถือเป็นความผิด จะต้องมีการลงโทษตามกฎเช่นกัน ผิดอาชญา

คือการฝ่าฝืนกฎหมายของบ้านเมือง ในแผ่นดินล้านนาได้มีกฎหมายที่ยึดถือกันแต่เดิมมาชัดเจน บัญญัติมาตั้งแต่สมัยพระเจ้ามังรายปฐมกษัตริย์แห่งเชียงใหม่ เรียกว่า

กฎหมายมังรายศาสตร์ซึ่งมีการบัญญัติตัดสินลงโทษผู้ที่กระทำผิดด้านต่างๆ เช่น การลักขโมยวัวควายสัตว์เลี้ยง

การทำร้ายผู้อื่นการล่วงละเมิดประเวณีระหว่างชายหญิง การทะเลาะขัดแย้งระหว่างบุคคล เป็นต้น

อนึ่งในการกระทำผิดต่าง ๆ ดังกล่าว

นอกจากจะนำมาซึ่งความเดือดร้อนต่อบุคคลและชุมชนแล้วความผิดจากการกระทำล่วงละเมิดจารีตประเพณีที่กำหนดไว้โดยทั้งที่รู้หรือไม่รู้ก็ตาม

เชื่อว่าจะนำมาซึ่งความอัปมงคล ความไม่ดีไม่งาม ความพินาศ ความทุกข์หรือกังวลต่าง ๆ ตามมา ซึ่งเรียกกันว่า ชิต ซึ่งมี ๓ สถานคือ ชิตตกตัว คือ

ชิตตกต้องแก่บุคคลผู้เดียว ชิตตกบ้าน คือชิตตกต้องแก่บุคคลในครอบครัวหรือสถานที่นั้นทุกคน และชิตตกเมือง คือชิตตกต้องแก่คนในเมืองทั้งหมด

ขอขอบคุณข้อมูลจาก <http://www.lannaworld.com/>